

De groeiende afstand tussen mijlpalen

Ad Nooij

Met enige aarzeling voldoe ik, na een extra aanmoediging door de redactiesecretaris, aan het verzoek om enkele publicaties, sociologisch of literair, te noemen die voor mij persoonlijk van meer dan gewone betekenis zijn geweest. Dat is wat anders dan een aantal auteurs noemen die in de afgelopen decennia het gezicht van de sociologie hebben bepaald. Boeken die een erkend belang hebben voor het vakgebied zijn dikwijls niet de boeken die behoren tot het domein van de dierbare herinneringen. De aarzeling om als lid van de redactie deze dierbare herinneringen prijs te geven, is mede ingegeven door mijn visie op de rol van een redacteur van een wetenschappelijk tijdschrift. Redacteuren spelen een rol achter de coulissen en behoren niet op het toneel te verschijnen. Dat heeft iets te maken met het beeld van de anonieme, objectieve beoordelaar, een constructie waarop ongetwijfeld veel valt af te dingen, maar waar nog minder van overblijft als ook de schijn wordt opgegeven. Nu kan men tegenwerpen, dat de verzameling van dierbare herinneringen van alle redactieleden een interessante dataset vormt. Misschien wel interessant, maar niet bijster informatief, vanwege de weinig systematische selectie van informanten.

Of een boek belangrijk is voor de eigen ontwikkeling heeft ongetwijfeld iets te maken met de kwaliteit van dat boek. Maar kwaliteit is zeker niet de enige factor die bepalend is voor de persoonlijke impact. Veel boeken die ik in het begin van mijn wetenschappelijke loopbaan woord voor woord heb gespeld, zou ik hooguit diagonaal hebben gelezen wanneer ik ze enige decennia later voor het eerst onder ogen had gekregen. Naarmate de eigen wetenschappelijke bagage meer variatie vertoont, daalt de kans dat een nieuwe publicatie de status van eye-opener zal bereiken. De ongerichte nieuwsgierigheid van de nieuwkomer in wetenschapsland wordt geleidelijk ingewisseld voor een selectieve beoordeling van de meerwaarde van een publicatie ten opzichte van het reeds verzamelde intellectuele kapitaal, kortom voor het kritische oordeel van een redactielid van de *Sociologische Gids*. Maar er is meer aan de hand. Boeken worden door hun schrijvers steevast gepresenteerd als een individuele schepping van een autonome geest. Dat geldt ook voor boeken die door sociologen worden geschreven. De uitgever is graag bereid de illusie van de schrijver te ondersteunen door in de flaptekst te vermelden, dat het betrokken boek een keerpunt is in het denken, of een mijlpaal in de ontwikkeling. Soms is dat inderdaad het geval.

Maar boeken die een plaats krijgen in de categorie van de dierbare herinneringen, zijn vaak niet het werk van de eerste ontdekkingsreizigers in een nieuwe denkwereld, maar van auteurs die in het geleidelijke proces van institutionalisering van de nieuwe opvattingen een kristallisatiepunt weten te realiseren. Een dergelijk boek blijft een dierbare herinnering, ook wanneer de betrokken opvattingen inmiddels zijn bijgezet in het archief van verouderde denkbeelden.

Met deze overwegingen als achtergrond blijk ik, ondanks de aanvankelijke aarzeling, moeiteloos een aantal boeken te kunnen noemen die in mijn geheugen staan gegrift. Het is geen heldenserie. Het zijn dierbare herinneringen aan ankerplaatsen in een reis met onbekende bestemming. Daarom een historische volgorde:

Hyman, H.H. (1955) *Survey design and analysis*. Glencoe (Ill.). Een eerste systematische verkenning van een causale benadering binnen het survey-onderzoek. Een belangrijke stap in de verwetenschappelijking van de sociologie.

Doom, J.A.A. van en C.J. Lammers (1959) *Moderne sociologie, systematiek en analyse*. Utrecht. Een systematische inleiding die de sociologie boven het niveau van essayisme tilde, zonder de historiciteit van maatschappelijke ontwikkelingen op te offeren aan de systematiek.

Jahoda, M., P.F. Lazarsfeld en H. Zeisel (1971) *Marienthal: The sociography of an unemployed community*. Chicago (vertaling van eerste uitgave 1933). Een kwantitatief onderzoek, systematisch opgezet, met een creatief gebruik van *unobtrusive measures*, voordat dit begrip gemeengoed zou worden. Hierdoor wordt een niveau van externe validiteit gerealiseerd, dat zelden in kwantificerend onderzoek wordt bereikt.

Groot, A.D. (1961) *Methodologie*. Den Haag. De systematische presentatie van de empirische cyclus. Eveneens een belangrijke stap in de verwetenschappelijking van de sociale wetenschappen.

Galtung, J. (1967) *Theory and methods of social research*. Oslo. De systematische ontdekking van reeds lang bekende methodieken door een buitenstaander met een creatieve geest.

Schwartz, H. en J. Jacobs (1979) *Qualitative methodology: A method to the madness*. New York. Een boek dat veel zaken op losse schroeven zet.

Giddens, A. (1979) *Nieuwe regels voor de sociologische methode*. Baarn. Een eerste kennismaking met een constructivistische benadering van instituties.

Bunt, H.G. v.d. (1985) *Officieren van justitie*. Zwolle. Een systematisch, kwalitatief onderzoek, dat zonder ideologisch commitment aan de methode, het kwalitatieve onderzoek uittilt boven het dorpsniveau.